

2.2023

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Μια (Νοσοκομειακή) Ανάπλαση Για Την Λεωφόρο Βασ. Σοφίας

Γιάννης Τούντας

Ομότιμος Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής στο
ΕΚΠΑ, Διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνικής
και Προληπτικής Ιατρικής και μέλος του advisory
board της διαΝΕΟσις

Φεβρουάριος 2023

Το δημόσιο σύστημα υγείας στην Ελλάδα, και ειδικότερα ο νοσοκομειακός τομέας, δεν διαμορφώθηκε στο πλαίσιο ενός εθνικού σχεδιασμού. Αντίθετα, αναπτύχθηκε από τη συνάρθρωση επιμέρους νοσοκομείων τα οποία ιδρύθηκαν κατά τη διάρκεια της νεότερης ιστορίας της χώρας, κυρίως με πρωτοβουλίες του κράτους, αλλά και κοινωφελών οργανισμών, της Εκκλησίας, κ.ά. Η ίδρυση των νοσοκομείων αυτών ήταν αποτέλεσμα αναγκών που δημιουργούσαν οι επιμέρους ιστορικές συγκυρίες, οι δημογραφικές αλλαγές, οι επιθυμίες των μεγάλων δωρητών, αλλά και οι πολιτικές σκοπιμότητες. Από τη θεσμοθέτηση του ΕΣΥ το 1983 μέχρι σήμερα, ενώ ιδρύθηκαν πολλά νέα νοσοκομεία, κυρίως στην περιφέρεια, δεν υπήρξε ποτέ ολοκληρωμένη προσπάθεια για επανασχεδιασμό και ανασυγκρότηση του νοσοκομειακού τομέα με γνώμονα την ικανοποίηση των αναγκών υγείας του πληθυσμού κάθε Περιφέρειας.

Σήμερα, τα δημόσια νοσοκομεία ανέρχονται σε 124, από τα οποία τα 106 είναι γενικά νοσοκομεία και τα 18 είναι ειδικά. Η χώρα μας δεν χρειάζεται περισσότερες νοσοκομειακές κλίνες. Το 2019 οι αναπτυγμένες κλίνες κλειστής και ανοικτής νοσηλείας ήταν 48.542. Από το σύνολο των κλινών, το 69% (33.717) ανήκει στο Δημόσιο και το 31% (14.825) στον ιδιωτικό τομέα. Η αναλογία συνολικών κλινών προς 1.000 κατοίκους είναι 4,5, όταν σε αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης η αναλογία είναι γύρω στο 3,5. Χρειάζεται, ωστόσο, καλύτερη κατανομή των υφιστάμενων κλινών, καθώς παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες, με υπερσυγκέντρωση κλινών πρωτίστως στην Αθήνα και δευτερευόντως στη Θεσσαλονίκη.

Εκτός, όμως, από την αναγκαία ανακατανομή κλινών, η ανασυγκρότηση του νοσοκομειακού τομέα του ΕΣΥ, σύμφωνα με τη μελέτη της διαΝΕΟσις για «Το Νέο ΕΣΥ», θα πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ανακατανομή κλινικών, εργαστηρίων και ανθρώπινου δυναμικού, συγκρότηση Δικτύων Νοσοκομείων με ένα νοσοκομείο αναφοράς/κόμβο, Συγκροτήματα Νοσοκομείων με ένα νομικό πρόσωπο και ενιαία διοίκηση, καθώς και ανακαίνιση ή/και αντικατάσταση πεπαλαιωμένων νοσοκομειακών υποδομών.

Σε ό,τι αφορά την ανακαίνιση ή/και αντικατάσταση πεπαλαιωμένων νοσοκομειακών υποδομών, χαρακτηριστική αλλά και επιτακτική είναι η περίπτωση των τεσσάρων δημόσιων νοσοκομείων επί της λεωφόρου Βασ. Σοφίας. Εξίσου επιτακτική είναι και η ίδρυση ενός σύγχρονου πανεπιστημιακού νοσοκομείου της Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ.

Τα νοσοκομεία στην περιοχή της λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας

Επί της λεωφόρου Βασ. Σοφίας και σε απόσταση μικρότερη του ενός χιλιομέτρου λειτουργούν τέσσερα νοσοκομεία (Αιγινήτειο, Αρεταίειο, Αλεξάνδρας, Ιπποκράτειο), ενώ σε πολύ κοντινή απόσταση από αυτά λειτουργούν άλλα εννέα νοσοκομεία. Η συγκέντρωση δεκατριών νοσοκομείων σε περιοχή μικρότερη από ένα τετραγωνικό χιλιόμετρο αναιρεί

κάθε έννοια ορθολογικής κατανομής νοσοκομειακών κλινών για την κάλυψη των αναγκών νοσηλείας του πληθυσμού του νομού Αττικής, και συνακόλουθα προκαλεί δυσκολίες πρόσβασης για την πλειοψηφία των κατοίκων του νομού. Επιπλέον, η γειτνίαση τόσων νοσοκομείων επιβαρύνει κυκλοφοριακά έναν από τους πιο βασικούς οδικούς άξονες της πόλης, ενώ η λειτουργία τους συμβάλλει σημαντικά στην ατμοσφαιρική ρύπανση και στην υπερθέρμανση του κέντρου της πόλης. Τα νοσοκομεία αυτά, όταν ιδρύθηκαν, βρίσκονταν στις παρυφές του τότε αστικού ιστού.

Ακόμα, όμως, πιο σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα δεκατρία αυτά νοσοκομεία στεγάζονται σε πεπαλαιωμένα κτήρια, ενεργοβόρα και τελείως ακατάλληλα για την παροχή αποτελεσματικής και ποιοτικής νοσοκομειακής περίθαλψης. Το πρόβλημα αυτό είναι πολύ πιο έντονο για τα τέσσερα νοσοκομεία επί της λεωφόρου Βασ. Σοφίας, και κυρίως για το Αιγινήτειο και το Αρεταίειο, που είναι και τα πιο παλαιά.

Το Αρεταίειο νοσοκομείο ιδρύθηκε το 1898, ανήκει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, και στεγάζει τη Β' Χειρουργική πανεπιστημιακή κλινική, τη Β' Μαιευτική πανεπιστημιακή κλινική, το Α' Ακτινολογικό πανεπιστημιακό εργαστήριο, καθώς και την Αναισθησιολογική, Νεφρολογική και Νεογνολογική κλινική, σε σύνολο περίπου 70 αναπτυγμένων κλινών (μόλις το 1/3 περίπου των κλινών που διέθετε προ δύο δεκαετιών, λόγω έλλειψης προσωπικού, ανεπαρκούς χρηματοδότησης και πεπαλαιωμένων χώρων). Όλα αυτά καθιστούν το Αρεταίειο οικονομικά μη βιώσιμο και ακατάλληλο για τριτοβάθμια νοσοκομειακή εκπαίδευση.

Εικόνα 1: Το Αρεταίειο νοσοκομείο

Όπως και το παρακείμενο Αιγινήτειο, το Αρεταίειο ήταν αρχικά ένα νεοκλασικό κτήριο επί της Βασ. Σοφίας, που δόθηκε ως κληροδότημα στο κράτος για την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών, που εν συνεχεία επεκτάθηκε προς την οδό Μιχαλακοπούλου διαθέτοντας και σχετικά μεγάλο χώρο ως υπαίθριο πάρκινγκ.

Το Αιγινήτειο νοσοκομείο ιδρύθηκε το 1904, ανήκει επίσης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, και στεγάζει την Α' Νευρολογική πανεπιστημιακή κλινική και την Α' Ψυχιατρική πανεπιστημιακή κλινική, με σύνολο περίπου 100 κλίνες. Επίσης νεοκλασικό κτήριο επί της Βασιλίσσης Σοφίας, δόθηκε και αυτό ως κληροδότημα στο κράτος για την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών, και εν συνεχεία επεκτάθηκε κτηριακά προς τις οδούς Παπαδιαμαντοπούλου και Μιχαλακοπούλου.

Εικόνα 2: Το Αιγινήτειο νοσοκομείο

Πηγή: Wikipedia Creative Commons.

Το νοσοκομείο Αλεξάνδρας ιδρύθηκε το 1954 ως Μαιευτήριο και το 1955 στέγασε και τη Θεραπευτική κλινική. Από το 1983 ανήκει στο ΕΣΥ και, εκτός από την Α' Μαιευτική πανεπιστημιακή κλινική και την πανεπιστημιακή Θεραπευτική κλινική, στεγάζει Παθολογική κλινική και Μαιευτική κλινική του ΕΣΥ, με σύνολο περίπου 350 κλίνες. Αποτελεί συγκρότημα κτηρίων με πολυόροφες πτέρυγες που εκτείνεται από τη λεωφόρο Βασ. Σοφίας (τετραώροφο κτήριο επί της Βασ. Σοφίας, που αρχικά λειτουργούσε ως σχολή νοσηλευτριών) μέχρι την οδό Μιχαλακοπούλου και χαρακτηρίζεται από στενότητα χώρων και παλαιότητα των περισσότερων κτηριακών υποδομών.

Εικόνα 3: Το νοσοκομείο «Αλεξάνδρα»

Πηγή: Google Street View.

Το Ιπποκράτειο νοσοκομείο ιδρύθηκε το 1922 ως Νοσοκομείο Προσφύγων Ασθενών και το 1935 μετονομάστηκε σε Ιπποκράτειο. Το νοσοκομείο στεγάζει τέσσερις πανεπιστημιακές κλινικές (Α' Καρδιολογική, Β' Παθολογική, Α' Προπαιδευτικής Χειρουργικής, Α' ΩΡΛ), καθώς και έξι κλινικές του ΕΣΥ με περίπου 470 κλίνες, σε ανεπαρκείς επιφάνειες και παλαιές και ακατάλληλες κτηριακές υποδομές.

Εικόνα 4: Το Ιπποκράτειο νοσοκομείο

Πηγή: Google Street View.

Ιστορικό προτάσεων μεταστέγασης

Στο παρελθόν έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες για την επίλυση του προβλήματος. Κατά τη δεκαετία του 1960 εκπονήθηκε μελέτη για τη δημιουργία ενός σύγχρονου πανεπιστημιακού νοσοκομείου 1.000 κλινών της Ιατρικής Σχολής, στον χώρο όπου λειτουργεί το νοσοκομείο Σωτηρία. Η δημιουργία πανεπιστημιακού νοσοκομείου στον χώρο του Σωτηρία απασχόλησε και τις πρυτανικές αρχές στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Το 2001, ο τότε υπουργός ΥΠΕΧΩΔΕ Κώστας Λαλιώτης κοινοποίησε σχέδιο γενικότερης ανάπλασης της Αττικής, που προέβλεπε τη δημιουργία Μητροπολιτικού Πάρκου έκτασης 4.500 στρεμμάτων που εκτεινόταν από το Γουδί μέχρι του Παπάγου. Στον χώρο αυτό, που διαθέτει μεγάλες αναξιοποίητες υπαίθριες εκτάσεις, λειτουργούσαν και συνεχίζουν να λειτουργούν εννέα νοσοκομεία. Επιπρόσθετα, πρότεινε τη δημιουργία πανεπιστημιακού campus της Ιατρικής Σχολής στον χώρο του υπό ανέγερση Αττικού Νοσοκομείου, με τη μεταφορά εκεί πανεπιστημιακών κλινικών και εργαστηρίων, που θα επέφερε αποσυμφόρηση των νοσοκομείων του κέντρου, και κυρίως όσων λειτουργούσαν στην περιοχή της λεωφόρου Βασ. Σοφίας.

Στο σχέδιο για Μητροπολιτικό Πάρκο εντασσόταν και η πρόταση των καθηγητών Δ. Σωτηρίου της Ιατρικής Σχολής και Θ. Παπαδημητρίου του ΕΜΠ για τη δημιουργία του Ασκληπιείου Πάρκου Αθηνών, ως χώρου πολλαπλών χρήσεων υγείας-ευεξίας, πολιτισμού και άθλησης με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.

Το 2003, από τη θέση του διοικητή του Α' ΠΕΣΥ (Περιφερειακό Σύστημα Υγείας) Αττικής, δρομολόγησα διαδικασίες για την εκπόνηση σχετικής προμελέτης, οι οποίες όμως δεν ολοκληρώθηκαν λόγω της κυβερνητικής αλλαγής τον Μάρτιο του 2004. Στα χρόνια που ακολούθησαν, ως διευθυντής του Κέντρου Μελετών Υπηρεσιών Υγείας της Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ, κατέγραψα ορισμένες ενδιαφέρουσες προτάσεις από μελέτες που είχαν υλοποιήσει εξειδικευμένα αρχιτεκτονικά γραφεία για την επιμέρους ανακαίνιση/αναδιαμόρφωση των περισσότερων από τα δεκατρία νοσοκομεία, χωρίς όμως να εντοπίσω κάποιο ολοκληρωμένο σχέδιο για το σύνολο της περιοχής αυτής.

Το 2016, το Υπουργείο Υγείας (στο οποίο υπάγεται το Αλεξάνδρας) και το Υπουργείο Παιδείας (αρμόδιο για το Αρεταίειο και το Αιγινήτειο) σε συνεργασία με τον καθηγητή Δ. Βώρο, που είχε διατελέσει διευθυντής της χειρουργικής κλινικής του Αρεταίειου, διαμόρφωσαν σχέδιο για τη λειτουργική ενοποίηση των τριών νοσοκομείων (τα οποία καταλαμβάνουν κοινό οικοδομικό τετράγωνο), η οποία και εξασφάλιζε την (προσωρινή έστω) βιωσιμότητά τους. Σχέδιο για την αναδόμηση του Αρεταίειου υπέβαλε στις αρχές του 2018 και ο τότε αντιπρύτανης καθηγητής Γ. Πολυμενέας,

που διαδέχθηκε τον καθηγητή Δ. Βώρο στη διεύθυνση της χειρουργικής κλινικής του νοσοκομείου. Δεν υπήρξε, όμως, καμία προσπάθεια υλοποίησής τους.

Η μέχρι σήμερα ασκούμενη πολιτική, η οποία εξαντλείται κυρίως σε αποδοχή ιδιωτικών δωρεών για παρεμβάσεις ανακαίνισης επιμέρους νοσοκομειακών τμημάτων, έχει επιφέρει βελτιώσεις εκσυγχρονισμού σε συγκεκριμένα (λειτουργικά ως επί το πλείστον) νοσηλευτικά ή θεραπευτικά τμήματα, πλην όμως δεν απαντά επαρκώς στα προβλήματα των λοιπών υποδομών των νοσοκομείων.

Πρόταση νοσοκομειακής ανασυγκρότησης

Η Πολιτεία οφείλει να μελετήσει συνολικά τον τρόπο δημιουργίας σύγχρονων νοσοκομειακών υποδομών, πρωτίστως για τα τέσσερα προαναφερθέντα νοσοκομεία, προκειμένου να παρέχεται στους ασθενείς νοσηλευτική περίθαλψη σε νέους, πιο κατάλληλους χώρους και να εξασφαλίζονται στο προσωπικό κατάλληλες συνθήκες εργασίας, αλλά και προκειμένου να αναβαθμιστεί η περιοχή που καταλαμβάνουν.

Η περιοχή αυτή είναι μεγάλης έκτασης και σημαντικής κτηματικής αξίας. Η εμπορική αξιοποίηση μέρους της θα μπορούσε να εξασφαλίσει ενδεχομένως και επαρκείς πόρους για τη δημιουργία σύγχρονων νοσοκομειακών υποδομών. Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη της περιοχής θα συνέβαλε σημαντικά στην αναβάθμιση του κέντρου της Αθήνας.

Για τον σκοπό αυτό, υπάρχουν δύο εναλλακτικές επιλογές:

1. Η μεταστέγαση όλων ή ορισμένων από τα τέσσερα νοσοκομεία σε άλλη περιοχή με παράλληλη διατήρηση των ιστορικών τους κτηρίων επί της λεωφόρου Βασ. Σοφίας.
2. Η αξιοποίηση του χώρου που διαθέτουν τα δυο πανεπιστημιακά νοσοκομεία, Αρεταίειο και Αιγινήτειο, για την ανέγερση σύγχρονου πανεπιστημιακού νοσοκομείου δυναμικότητας περίπου 500 κλινών.

Στην πρώτη περίπτωση, τα ιστορικά κτήρια των τεσσάρων νοσοκομείων, που οι προσόψεις τους βρίσκονται επί της Βασ. Σοφίας και τα οποία καταλαμβάνουν σχετικά μικρό μέρος του συνολικού χώρου, θα μπορούσαν να παραμείνουν και να στεγάσουν αναγκαίους ιατροκοινωνικούς φορείς. Αυτό αφορά ειδικά τα νεοκλασικά κτήρια των νοσοκομείων Αρεταίειο και Αιγινήτειο, που είναι διατηρητέα αλλά και που η χρήση τους, με βάση τα κληροδοτήματα από τα οποία προέρχονται, πρέπει να αφορά τον τομέα της υγείας. Τέτοιοι φορείς μπορεί να είναι Μουσείο Αρχαίας και Σύγχρονης Ελληνικής Ιατρικής (κάτι που δεν διαθέτει η χώρα του Ιπποκράτη), Βιβλιοθήκη Επιστημών Υγείας, ή Πανεπιστημιακό Αστικό Κέντρο Υγείας για την εκπαίδευση των φοιτητών στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας.

Η μεταστέγαση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε ένα νέο πανεπιστημιακό νοσοκομείο στον χώρο του Σωτηρία ή στην πέριξ αυτού περιοχή, όπως είχε προταθεί κατά το παρελθόν, με χρηματοδότηση που μπορεί να προέλθει από την εμπορική αξιοποίηση μέρους του χώρου που καταλαμβάνουν σήμερα τα υπάρχοντα νοσοκομεία.

Στην επιλογή αυτή διατυπώνεται ένας ισχυρός αντίλογος. Η μεταστέγαση παλαιών νοσοκομείων αντιτίθεται στην ανάγκη διαφύλαξης της αστικής μνήμης με τη διατήρηση χώρων ιστορικής χρήσης. Εξάλλου, σε αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις, όπως στο Παρίσι και στο Λονδίνο, εξακολουθούν να λειτουργούν πολύ πιο παλαιά νοσοκομεία που έχουν ανακαινιστεί κατάλληλα, χωρίς ωστόσο να βρίσκονται τα περισσότερα από αυτά στην ίδια περιοχή της πόλης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Αθήνας.

Στη δεύτερη περίπτωση, θα μπορούσε να εξεταστεί η διατήρηση των νοσοκομείων Αιγινήτειο, Αρεταίειο και Αλεξάνδρας, με σημαντικές όμως παρεμβάσεις:

- Διατήρηση μόνο των ιστορικών τους κτηρίων επί της Βασ. Σοφίας, καθώς και των λίγων και μικρής έκτασης νεόδμητων υποδομών που αυτά διαθέτουν.
- Ανέγερση στον υπόλοιπο χώρο του Αρεταείου και του Αιγινήτειου, που ανήκει στο ΕΚΠΑ, πανεπιστημιακού νοσοκομείου 400-500 κλινών.
- Μεταστέγαση στο νοσοκομείο αυτό των πανεπιστημιακών κλινικών και εργαστηρίων που στεγάζονται σήμερα στα δύο νοσοκομεία και στο Αλεξάνδρας.
- Ριζική ανακαίνιση του Αλεξάνδρας, με μείωση των κλινών και δημιουργία σύγχρονων νοσοκομειακών υποδομών για κλινικές και εργαστήρια του ΕΣΥ.
- Ανέγερση στον υπόλοιπο ελεύθερο χώρο πολυώροφου κτηρίου μικρού εμβαδού, η εμπορική εκμετάλλευση του οποίου θα εξασφαλίσει πόρους για την ανάπτυξη του νέου πανεπιστημιακού νοσοκομείου.

Σε ό,τι αφορά το Ιπποκράτειο, το παλαιό κτήριο επί της Βασ. Σοφίας είναι σκόπιμο να διατηρηθεί. Όσο για το υπόλοιπο, ακατάλληλο για νοσοκομείο κτήριο, θα πρέπει είτε να κατεδαφιστεί και να γίνει χώρος πρασίνου, είτε να αξιοποιηθεί εν μέρει εμπορικά για τη χρηματοδότηση της μεταστέγασης του νοσοκομείου σε νέο κτήριο, στην περιοχή του Σωτηρία ή αλλού (λ.χ., στο Ερρίκος Ντυνάν, το οποίο διαθέτει εξαιρετικές υποδομές και είναι προς πώληση).

Προτάσεις ριζικής ανακαίνισης μπορούν να διατυπωθούν και για τα νοσοκομεία Λαϊκό και Σωτηρία, τα οποία λειτουργούν επίσης σε πεπαλαιωμένες υποδομές και με ακατάλληλους εσωτερικούς χώρους, για τα οποία έχουν επίσης διατυπωθεί κατά καιρούς τεκμηριωμένες προτάσεις.

Προτεραιότητα, όμως, έχουν τα τέσσερα νοσοκομεία επί της Βασ. Σοφίας για όλους τους λόγους που προαναφέρθηκαν.

Για τον σκοπό αυτό, εκτός από επιμέρους μελέτες, απαιτούνται αφενός πολιτική βούληση, και αφετέρου πρυτανικές αρχές με όραμα και με κοινό στόχο, Πολιτεία και ΕΚΠΑ, την εκπόνηση στρατηγικού σχεδίου νοσοκομειακής ανάπλασης της ευρύτερης περιοχής της λεωφόρου Βασ. Σοφίας σε βάθος δεκαετίας.

diaNEOsis

diaNEOsis

dianeosis_org

diaNEOsis

diaNEOsis

διαNEOsis

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ